

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Розглянуто особливості обліку та причини виникнення заборгованості бюджетної установи.

Аннотация. Рассмотрены особенности учета и причины возникновения задолженности бюджетного учреждения.

Annotation. In this paper some features of accounting and the cause of the calculation of the budget agency.

Ключові слова: дебіторська та кредиторська заборгованість.

В умовах розвитку ринкового середовища аналіз і управління дебіторською та кредиторською заборгованістю мають дуже велике значення для підприємств, що функціонують в умовах ринку. Уміле й ефективне управління цією частиною поточних активів є невід'ємною умовою підтримки необхідного рівня ліквідності і платоспроможності.

Проблемою методики та організації обліку і контролю в бюджетних установах займалися такі науковці: Крисюк В. І., Джога Р. Т., Лемішовський В. І., Панкевич Л. В., Свірко С. В., Юрченко О. В.

Мета дослідження полягає в узагальненні теоретико-методичних положень обліку та причин виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості в бюджетних установах.

Завдання дослідження – узагальнити систему обліку розрахунків бюджетної установи; визначити причини виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості в бюджетних установах.

Об'єктом дослідження є діяльність бюджетної установи.

Предмет дослідження – облік дебіторської та кредиторської заборгованості в бюджетних установах та причини їх виникнення.

Управління дебіторською заборгованістю має особливе значення в період інфляції, коли подібна іммобілізація власних оборотних коштів стає особливо невід'ємною. Залежно від спрямованості діяльності деякі підприємства працюють переважно за готівку, а деякі надають свої послуги визначеній частині покупців залежно від рівня сталих відносин у кредит.

Кредит може бути необхідною умовою існування підприємства, особливо якщо його надають конкуренти. Рівень заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції (послуг), місткістю ринку, ступенем насиченості ринку даною продукцією (послугами), прийнятою на підприємстві системою розрахунків та ін. Якщо підприємство має значну питому вагу дебіторської заборгованості в складі поточних активів, найважливішим завданням фінансових менеджерів є ефективне управління нею.

Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка становить вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, у свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

Традиційна класифікація дебіторської заборгованості передбачає її розподіл за правовим критерієм на строкову або прострочену. До строкової відноситься дебіторська заборгованість, строк погашення якої ще не настав або становить менше одного місяця і яка пов'язана з нормальними строками розрахунків, визначеними в угодах. Прострочена – це заборгованість з порушенням договірних термінів або заборгованість, що пов'язана з помилками в оформленні розрахункових документів. Окремо необхідно виділити безнадійну дебіторську заборгованість – рахунки, які покупці не оплатили. Такі борги списуються на збитки по закінченні строку позовної давності.

Дебіторська заборгованість, як правило, представлена у вигляді кредиту, що надається по відкритому рахунку. Єдиним доказом того, що покупець винен постачальнику гроші за отримані ним товари чи послуги, є запис у бухгалтерських книгах і рахунок, підписаний покупцем. Щоб захистити себе від ризику несплати по рахунках, постачальник може вимагати оформлення комерційного кредиту шляхом виписки простого або переказного векселя або виставлення покупцем акредитиву. Розмір дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори практично не залежать від діяльності підприємств і обмежити їх вплив досить складно. Внутрішні – залежать від того, наскільки фінансовий менеджер володіє навичками управління дебіторською заборгованістю.

Також виникає кредиторська заборгованість з терміном позовної давності, що минув. Загальний термін позовної давності становить 3 роки. Це означає, що протягом трьох років (або більшого терміну, встановленого за згодою сторін) особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого права або інтересу. Протягом трьох років кредитор повинен уживати всіх заходів для стягнення заборгованості. Термін три роки застосовується до більшості зобов'язань, однак для деяких випадків законодавством установлені спеціальні терміни позовної давності. Контролювати термін виникнення і перебігу заборгованості повинен працівник бухгалтерії, який веде облік розрахунків, головний бухгалтер або його

У випадку, якщо стан заборгованості не відслідковується, у результаті чого минув термін позовної давності по такій заборгованості, керівництво бюджетної установи може вжити заходів дисциплінарного впливу до посадової особи, що контролює ведення розрахунків.

Своєчасний контроль за термінами виникнення заборгованості, її станом забезпечується шляхом проведення інвентаризації рахунків.

Наказом керівника бюджетної установи створюється інвентаризаційна комісія. До її складу обов'язково включається головний бухгалтер (або його заступник) та працівник бухгалтерії, на якого покладено обов'язки по веденню обліку розрахунків.

У ході інвентаризації встановлюється реальний стан заборгованості. Усім дебіторам необхідно надати акти звірки розрахунків за даними свого обліку. Протягом 10 днів дебітори підтверджують свою заборгованість або заявляють свої заперечення. Якщо до кінця року не вдалося усунути розбіжності, то розрахунки з дебіторами та кредиторами показуються кожною стороною у своєму балансі у сумах, виходячи з даних бухгалтерського обліку, визнаних ними правильними.

Проблема заборгованості з бюджетних видатків постала перед цілою низкою країн, які прагнуть економічної стабільності та сталого розвитку. Умовою запобігання заборгованості з видатків є дотримання суворих бюджетних обмежень із застосуванням засобів політичної та фінансової дисципліни.

У процесі виконання бюджету в бюджетних установах виникають господарські відносини з постачальниками товарів, виконавцями робіт та надавачами послуг. Щоб здійснювати видатки та платежі за ними, розпоряднику бюджетних коштів необхідно взяти бюджетні зобов'язання.

Основні причини, що впливають на утворення дебіторської і кредиторської заборгованості як по державному, так і по місцевих бюджетах [1, с. 128]:

- "нереальний" бюджет, де відсутні кошти в обсязі, достатньому для досягнення цілей та завдань поточної політики. Унаслідок цього бюджетні установи намагаються досягти своїх політичних цілей, порушуючи передбачені асигнування;

- система нормованого розподілу коштів;
- слабка фінансова дисципліна розпорядників бюджетних коштів та відсутність системного внутрішнього контролю, які призводили до відволікання бюджетних коштів і недостовірності облікових даних;
- недостатність моніторингу та недосконалість форм фінансової звітності стосовно заборгованостей, що перешкоджає ефективному управлінню бюджетними коштами.

Найбільш поширеною причиною утворення дебіторської заборгованості в бюджетних установах є несвоєчасна оплата за надані бюджетною установою платні послуги. Слід зазначити, що недовість позовної роботи зумовлена відсутністю кваліфікованих юристів у закладах бюджетної сфери, а також неналежним рівнем юридичних знань у керівників та спеціалістів.

У разі порушення передбачених в угодах термінів поставок штрафні санкції, як правило, не застосовуються, а основними засобами впливу бюджетних установ на боржників є направлення їм претензійних листів, утім здебільшого це не дає очікуваних результатів.

До зростання дебіторської заборгованості призвели значні суми крадіжок та нестач унаслідок послабленого контролю за збереженням державного майна та недостатнього рівня претензійно-позовної роботи з повернення бюджетних коштів з боку керівників установ.

Іншими причинами утворення дебіторської заборгованості є несвоєчасне відображення в обліку документів щодо отримання матеріальних цінностей, робіт, послуг (штучна заборгованість) та проведення централізованих розрахунків.

Також причинами утворення кредиторської заборгованості є неповне фінансування установ, а також прийняття зобов'язань в обсягах, які перевищують доведені бюджетні призначення (у тому числі через затвердження бюджетних асигнувань, менших за фактичну потребу на утримання установи).

На утворення кредиторської заборгованості вплинули такі фактори, як:

- обмеженість дохідної частини бюджетів усіх рівнів, унаслідок чого неповно враховано потреби в коштах при затвердженні кошторисів;

- недосконале планування, що призводить до затвердження у кошторисах доходів і видатків необ'єктивних показників;

- невиконання дохідної частини бюджетів, що зумовлює неповне направлення асигнувань бюджетним установам у порівнянні з обсягом затверджених їм призначень [2, с.100–104].

Можна зазначити, що дуже важливо контролювати терміни проведення розрахунків, не допускати простроченої заборгованості, термін позовної давності якої минув, а при необхідності своєчасно вживати заходів щодо її списання та причин виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Задля зменшення дебіторської й кредиторської заборгованості, поліпшення фінансового стану бюджетних установ та підвищення ефективності використання бюджетних коштів розроблено ряд пропозицій для виконання їх як на державному, так і на регіональному рівнях, а саме:

- розглянути доцільність затвердження для бюджетних установ форми звітності про стан претензійно-позовної роботи з погашення дебіторської заборгованості з метою здійснення подальшого аналізу;

- застосовувати методи ведення та організації управлінського обліку на сучасному етапі функціонування бюджетних установ, щоб отримувати інформацію не тільки в розрізі кодів бюджетної класифікації, а й за структурними підрозділами (відділеннями, факультетами, науковими підрозділами тощо).

Наук. керівн. Волошан І. Г.

Література: 1. Сушко Н. Сучасний стан бухгалтерського обліку у державному секторі та перспективи його реформування / Н. Сушко // Бухгалтерський облік та аудит. – 2010. – № 11. – С. 28. 2. Прохорова О. С. Деякі питання обліку дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ / Прохорова О. С. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 3(7). – С. 100–104. 3. Про надання роз'яснень щодо обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів : Лист Державного казначейства України від 16.02.09 р. № 1504/480-2380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-11.

